

مینوی خرد

مجموعه مقالاتی در یادبود احمد تفضلی

به کوشش

تورج دریایی و محمود امیدسالار

ترجمه‌ی

مهناز بابایی

www.ketab.ir

انتشارات مروارید

عنوان و نام پدیدآور:	مبنوی خرد (مجموعه مقالاتی در یادبود احمد تفضلی) به کوشش تورج دریایی، محمود امیدسالار؛ ترجمه‌ی مهنار بابایی
مشخصات نشر:	تهران: انتشارات مروارید، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری:	۲۶۸
شابک:	978-964-191-964-3
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	عنوان اصلی: The spirit of wisdom essays in memory of ahmad tafazzoli
موضوع:	تفضلی، احمد، ۱۳۱۶-۱۳۷۵ - یادنامه‌ها
موضوع:	ادبیات پهلوی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع:	Pahlavi literature - Adresses, essays, lectures
شناسه افزوده:	دریایی، تورج، ۱۳۴۶ -
شناسه افزوده:	امیدسالار، محمود، ۱۳۲۸ -
شناسه افزوده:	بابایی، مهنار، ۱۳۵۸ -، مترجم
رده‌بندی کنگره:	PIR ۲۰۶۵
رده‌بندی دیوبی:	۸۴۰/۰۷۷
شماره کتابشناسی ملی:	۷۶۷۱۱۶۵

انتشارات مروارید

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ابوریحان، میدان وحدت نظری، پلاک ۲۹/ ص. پ. ۱۶۵۴-۱۳۱۴۵

دفتر: ۶۶۴۰۰۸۶۶-۶۶۴۱۴۰۴۶-۶۶۴۸۴۱۲ فاکس: ۶۶۴۸۴۰۲۷

<https://instagram.com/morvaridpub> - <https://telegram.me/morvaridpub>

تخفیف و ارسال رایگان: www.morvarid.pub

مبنوی خرد

مجموعه مقالاتی در یادبود احمد تفضلی

به کوشش: تورج دریایی، محمود امیدسالار

ترجمه‌ی مهنار بابایی

تولید فنی: الناز ایلی

صفحه‌آرایی: تینا حسامی

چاپ اول: بهار ۱۴۰۱

چاپخانه: هوران

تیراژ ۳۳۰

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۱-۹۶۴-۳ ISBN: 978-964-191-964-3

۱۰۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

- ۵..... پیشگفتار گردآورندگان
- ۸..... کتاب‌شناسی احمد تفضلی
- ۱۱..... ۱. در باب مزدیسنان و معتزله/ سیامک ادهمی
- ۲۳..... ۲. فاکسیمیل‌های نسخ خطی فارسی/ ایرج افشار
- ۳۵..... ۳. دیو خشم و یادگار زیرراق/ داریوش اکبرزاده
- ۴۲..... ۴. پیمان/ ژاله آموزگار
- ۵۲..... ۵. اسامی خاص مختوم به «ث» در شاهنامه/ کارلو چرتی
- ۶..... ۶. الحاق دانش سده‌های میانی در متون مقدس و تفاسیر زرتشتی: شواهدی از کتاب چهارم دینکرد/ جمشید چوکسی
- ۷۳..... ۷. یک قطعه تاریخی در سنت آخرالزمانی زرتشتی: رومیان، عباسیان و خرمدینان/ تورج دریایی
- ۸۵..... ۸. داریوش کذاب و شاپور وارث/ ریچارد فرای
- ۹۲..... ۹. ارداویراز نامک: پاره‌ای نکات انتقادی/ بیژن غیبی
- ۱۰۷..... ۱۰. درباره لقب بهرام، سردار مشهور ساسانی/ جلال خالقی مطلق
- ۱۱۰..... ۱۱. در باب منبع داستان بیژن و منیژه/ ابوالفضل خطیبی
- ۱۲۱..... ۱۲. گوش‌نامه/ جلال متینی
- ۱۵۸..... ۱۳. دیوار به‌عنوان یک سیستم دفاعی مرزی در دوره ساسانی/ حمید محامدی
- ۱۷۴..... ۱۴. ویرایش‌های شاهنامه و فن تصحیح متن/ محمود امیدسالار
- ۲۱۵..... ۱۵. دو نبرنگ زرتشتی و نیایش به ستارگان و سیارات/ آنتونیو پانایینو

پیشگفتار گردآوردندگان

احمد تفضلی، محقق برجسته ایرانی، سال ۱۳۷۵ در اوج فعالیت علمی خود در تهران درگذشت. او ظاهراً قربانی یک سانحه تصادف شد. همان‌طور که شایستگی و ظرفیت بالای دانشجویانی که او در ایران تربیت کرد به‌خوبی نشان می‌دهد، مرگ نابهنگام او ضربه سختی به پیشرفت آینده ایران‌شناسی در ایران بود.

استاد تفضلی سال ۱۳۱۶/۱۹۳۷ در شهر اصفهان به دنیا آمد. او تحصیلات ابتدایی و دبیرستان را در زادگاهش به پایان رساند و سال ۱۳۳۸/۱۹۵۹ وارد دانشگاه تهران شد و آن‌جا موفق به اخذ مدرک لیسانس زبان و ادبیات فارسی شد. او مدرک کارشناسی ارشد خود را از دانشکده مطالعات شرقی و آفریقایی (= سواس) در لندن (۱۳۴۰/۱۹۶۱) گرفت و سپس به دانشگاه تهران بازگشت و دکترای خود را در سال ۱۳۴۵/۱۹۶۶ از آن‌جا اخذ کرد. پایان‌نامه دکترای او درباره کتاب نهم دینکرد است که همچنان منتشر نشده باقی مانده است.^۱

تفضلی نزد بسیاری از علمای بزرگ مانند بدیع‌الزمان فروزانفر، مری بويس

۱. این رساله تحت عنوان «تصحیح و ترجمه سونکرتسک و ورشت مانسرتسک از دینکرد» ۹، سال ۱۳۹۷ توسط انتشارات دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی) منتشر شده است (مترجم)

و ژان دومناش درس خوانده است. او سال ۱۳۴۷/۱۹۶۸ به عنوان استادیار رشته زبان‌های باستانی ایران به عضویت هیئت علمی دانشگاه تهران درآمد. سال ۱۳۵۲/۱۹۷۳ دانشیار و در نهایت در ۱۳۵۷/۱۹۷۹ به درجه استادی رسید. سال ۱۳۷۰/۱۹۹۱ پروفیسور تفضلی به عضویت فرهنگستان زبان و ادب فارسی ایران منصوب شد. تفضلی مردی آرام و ملایم بود که به دلیل نجابت، ظرافت و نیکخواهی نسبت به کسانی که به کمک او نیاز داشتند، مورد علاقه شاگردان و همکارانش بود. اجتهاد علمی او هم در ایران و هم خارج از کشور به رسمیت شناخته شده بود و کمی قبل از مرگش، تفضلی دکترای افتخاری دانشگاه سن پترزبورگ را دریافت کرده بود.

پروفیسور تفضلی در طول فعالیت کوتاه اما پربار خود کتاب‌ها و مطالعات مهمی به ویژه در زمینه ادبیات فارسی میانه منتشر کرد. مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از *واژه‌نامه مینوی خرد* (۱۳۴۸)؛ ترجمه فارسی همین متن (۱۳۵۴/۱۹۷۵)؛ گزیده ای از متون فارسی میانه که به زندگی و افسانه زرتشت می‌پردازد، با همکاری ژاله آموزگار با عنوان *افسانه زندگی زرتشت* (۱۳۷۰/۱۹۹۱)؛ و ترجمه فرانسوی *گزیده‌های زادسپرم* (۱۹۹۳) با همکاری فیلیپ ژینیو. او به همراهی ژاله آموزگار، یک کتاب مبانی آشنایی با زبان فارسی میانه با عنوان *زبان پهلوی* (۱۳۷۲) نیز منتشر کرد.

تفضلی همچنین کتاب *یادبود ژان دومناش* (۱۹۷۴) و *جشن‌نامه پروفیسور زریاب خویی* (۱۳۷۰/۱۹۹۱) را تألیف کرد. او دو اثر مهم از ایران‌شناسان اروپایی را نیز به فارسی ترجمه کرد: نخست کتاب آرتور کریستن سن با عنوان *نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در تاریخ افسانه‌ای ایران* (۱۳۶۴- با همراهی ژاله آموزگار) و سپس کتاب جان هیلنز با عنوان *اساطیر ایرانی* (۱۳۶۴). سه اثر دیگر او پس از مرگش منتشر شد. همکار دیرینه او ژاله آموزگار در این میان دو اثر او را آماده چاپ کرد، نخست *تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام* (۱۳۷۶) و دیگری کتاب پنجم دینکرد به زبان فرانسوی (۲۰۰۰ میلادی). کتاب دیگر او با نام *جامعه ساسانی* (۲۰۰۲) متن سخنرانی‌های او در دانشگاه

هاروارد است که توسط شاپور شهبازی و مکنزی گردآوری شده است. گرچه حوزه تخصصی مطالعات پروفیسور تفضلی زبان‌ها و ادبیات ایران پیش از اسلام و عمدتاً زبان فارسی میانه بود، وی یادداشت‌ها و مطالعات قابل توجهی نیز در مطالعات حماسه کلاسیک ایرانی انجام داده بود. از این‌رو شایسته است مجموعه مقالات زیر در زمینه مطالعات ادبیات حماسی و فارسی میانه به یاد او تقدیم شود.

باشد که جایگاه او در «گرودمان»^۱ باشد.

محمود امیدسالار، تورج دریایی

www.ketab.ir

۱. بنا بر متون پهلوی زرتشتی درباره جهان پس از مرگ، روان همه درگذشتگان، در سپیده دم چهارمین روز پس از مرگ، به سوی پل چینود می‌روند - جایی که راست در آن، با ترازوی مینوی خود اعمال آنان را می‌سنجد. اگر روانی درستکار باشد، بی هیچ خطری از پل می‌گذرد و از آسمان‌های سه گانه که نماد اندیشه نیک و گفتار نیک و کردار نیک است، به گرودمان (= بهشت) عروج می‌کند.

تفضلی، احمد، یادداشت‌های پهلوی، نامه فرهنگستان، آذر ۱۳۸۳، دوره ۶، شماره ۴، ص ۱۷۱ تا صفحه ۱۷۸، ترجمه جمیله حسن‌زاده